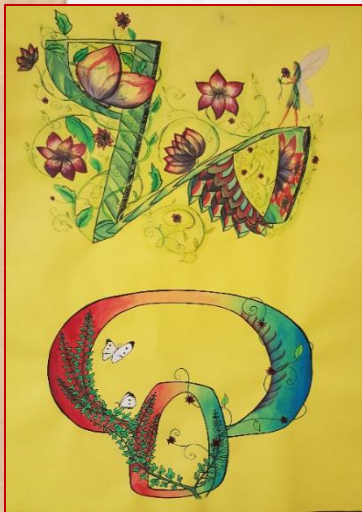

GLAGOLJICA STAROHRVATSKO PISMO

*Ja slovo znajući govorim:
dobro je živjeti na zemlji!*

Pripremile: Ruža Jozić
i Suzana Pešorda
Gimnazija Sesvete,
studen 2021.

Međunarodni susret i izložba

***Glagoljica
u gostima***

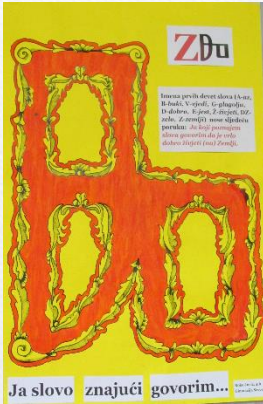
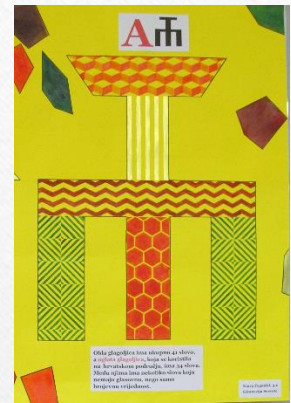
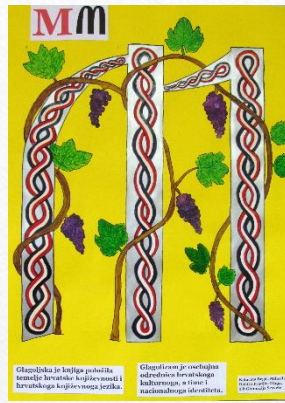
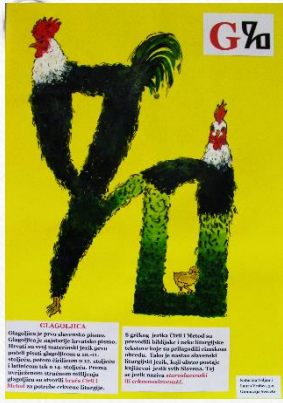

Biti pismen – biti svoj

- ***Glagoljica, kao hrvatsko nacionalno pismo** ima sasvim posebno mjesto u našoj kulturi. Već i to da predstavlja hrvatsko nacionalno pismo, da je prva hrvatska tiskana knjiga imala upravo glagoljska slova (**Misal, 1483. g.**), da je **prva početnica** tiskana glagoljicom (Venecija, 1527. g.), da su prvi poznati hrvatski stihovi, pisani glagoljicom, zabilježeni još 1368. g. u **Misalu kneza Novaka**, da su kroz nju izražene i težnje za stvaranjem općeg hrvatskog jezičnog standarda, sve to izdiže glagoljicu na razinu neizbježne kulturološke činjenice. Glagoljica nas povezuje s mnogim europskim narodima, ali nas i određuje u kulturnom i nacionalnom smislu. Na hrvatskom tlu ona je dosegla svoj najveći procvat. Ona je znak jednog vremena za koje vjerujemo da još uvijek traje. (D. Žubrinić: 8)*

GIMNAZIJA SESVETE – oslikani glagoljički natpis, radovi učenika

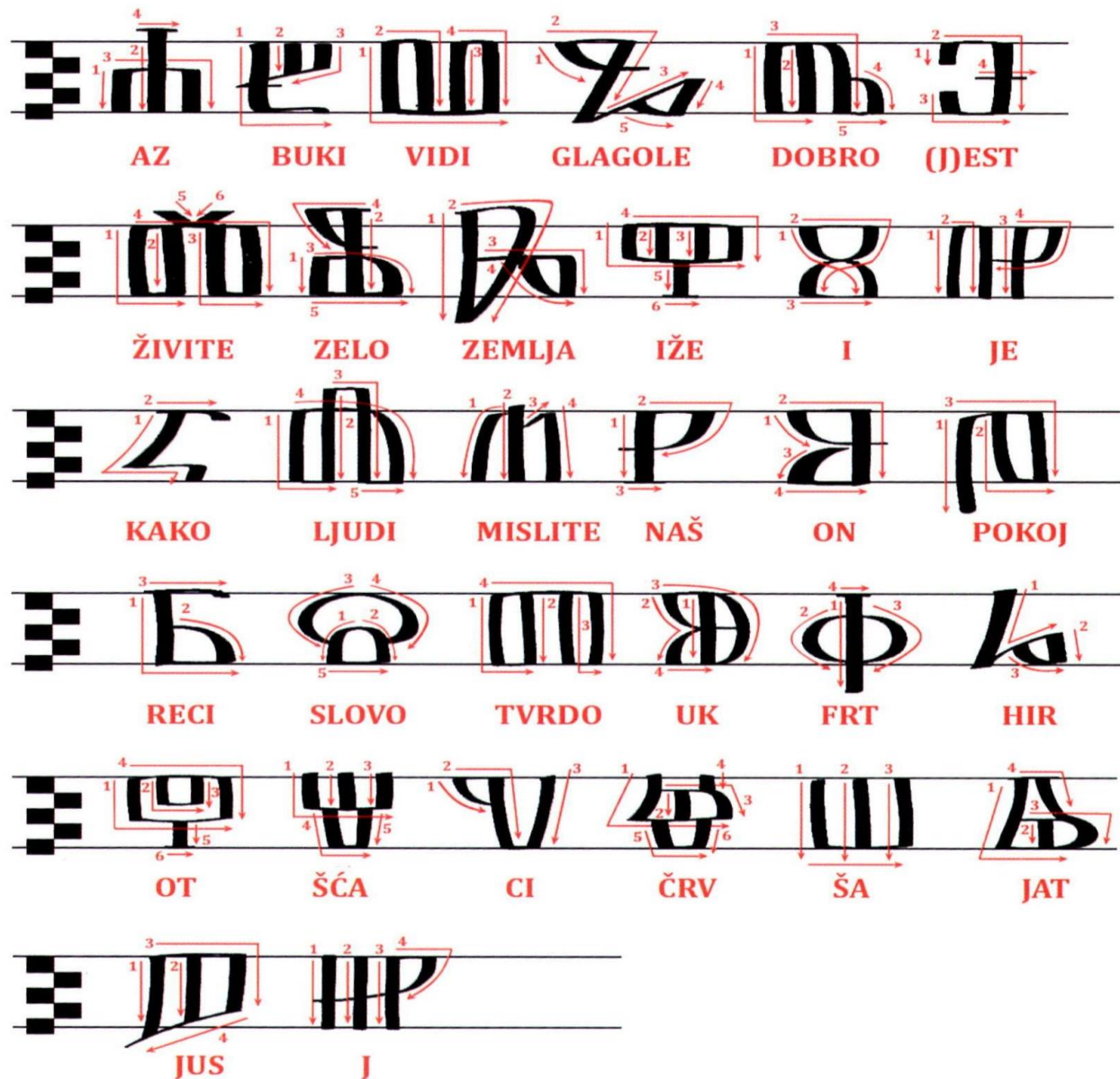

Glagoljica - simbol hrvatskog nacionalnog identiteta

- **Na glagoljici su napisane:**

- prve riječi na hrvatskom, prvi hrvatski zakonik
- prva tiskana knjiga, prva hrvatska početnica,
- prva opća povijest svijeta na hrvatskom jeziku,
- od 12. do 16. st. glagoljica je češće u upotrebi od latinice
- od 12. do 20. st. Hrvati su jedini narod u Europi koji koristi glagoljicu - HRVATI SU KORISTILI GLAGOLJICU TISUĆU GODINA.

Imena glagoljičnih slova

- U glagoljici svako slovo ima svoje ime, a imena su se odnosila na konkretne pojmove iz života ili imaginarne i apstraktne pojave.
- Tako je A postalo **Az** i znači *ja*; B je postalo **Buki** – Buki je prvotno označavalo bukvu po čijoj su kori Slaveni pisali, pojmovnim spajanjem grafem Buki dobio je značenje *slovo*, *riječ*, ali i Riječ koja označava Boga; grafem V zove se Vidi ili **Vjedje**, a označava staroslavenski glagol *vidjeti*, ali i *znati*, *poznavati*; G se zove **Glagoljon**, a znači govoriti – čak je i danas u hrvatskome jeziku ostao pridjev glagoljiv, to je onaj koji rado, lako i mnogo govori...

Glagoljička slova

- Slova poredana u svoj azbučni slijed, daju rečenicu: „**Az buki vjedje glagoljon dobro jest živjeti zjelo zemla...**“ te izgovarajući slova azbuke, govornik je istovremeno izgovarao i molitvu.
- Glagoljska molitva, prevedena u suvremeni hrvatski jezik glasila bi otprilike ovako: „Ja slova znajući govorim: dobro je živjeti na zemlji veoma. I kako ljudi zamišljate da je naš On mir? Budite tvrdi u vjeri.“

Glagoljica

- Glagoljica je staroslavensko pismo nastalo u 9. stoljeću
- ime pisma dolazi od riječi *glagoljati* što znači govoriti
- najstarija glagoljica je imala 40 slova, a ona standardna iz 14. st. 33 slova
- u glagoljici slova imaju ujedno i brojčanu vrijednost koja se označava točkicama ispred i iza ili titlom iznad slova.
- **Vrste glagoljice:**
  - trokutasta (češka)
  - obla (bugarska)
  - uglata (hrvatska)

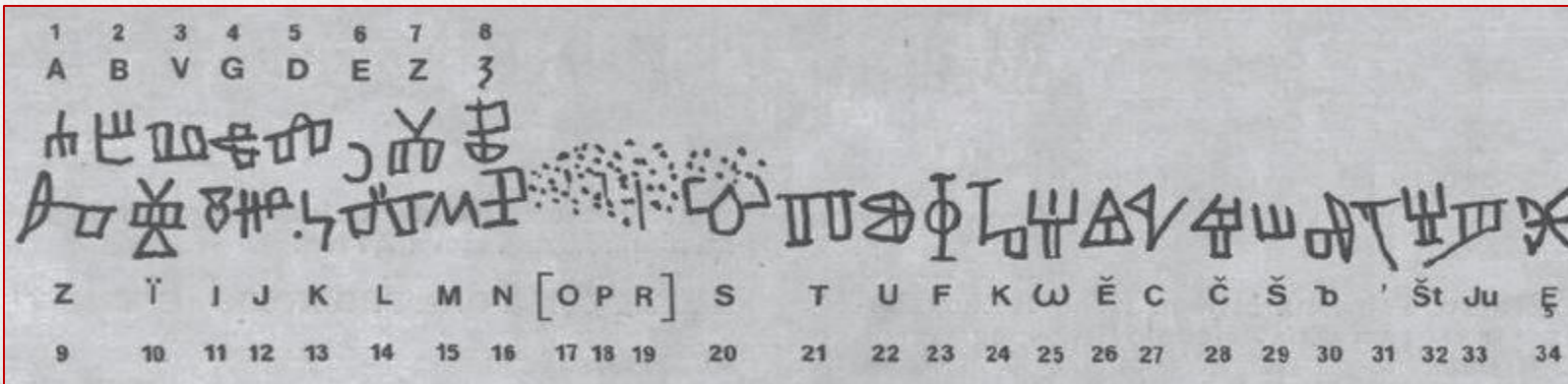

Glagoljska azbuka

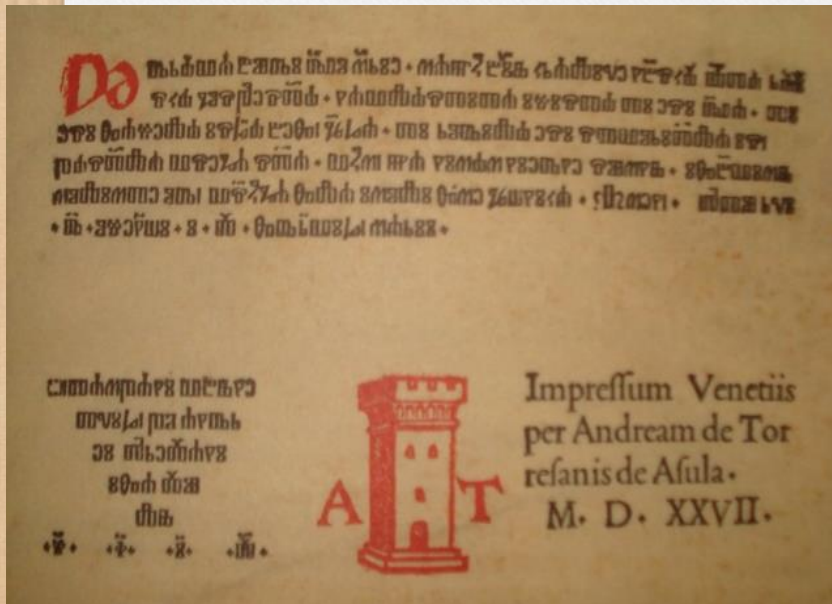
- Ročki abecedarij, oko 1200.g., Crkva svetog Antuna Pustinjaka u Roču
- 34 slova
- Slova imaju značenje: prva četiri slova: JA SLOVO ZNAJUĆI GOVORIM (DOBRO JE ŽIVJETI NA ZEMLJI.)”

Azbuka Jurja Slovinca iz 14. st.

Tablica glagoljice Jurja Slovinca (Jurja iz Slavonije) pisana koncem 1390.tih u Parizu, na znamenitom sveučilištu Sorboni. Juraj piše *Istud alphabetum est chrawaticum* (Ovo je hrvatski alfabet!), vidi uokvireno ispod tablice.

Konstantin (Ćiril) i Metod - Sveta Braća

- Misija Svete Braće - slavenski apostoli
- Sveta Braća - njihovi likovi nalaze se na kovanici od 2€
- Papa Ivan Pavao II. proglasio je 1980. g. Svetu Braću, uz svetog Benedikta, suzaštitnicima Europe.

Nastanak glagoljice

- Glagoljica su sastavila solunska braća Konstantin/Ćiril i Metod sveta braća, slavenski apostoli, bizantski misionari, u 9. st.
- Bizantski car Mihajlo šalje ih na poziv moravskog kneza Rastislava(846.-870.) da šire kršćanstvo na slavenskom jeziku.
- Konstantin je na osnovi grčkog alfabeta sastavio prvo slavensko pismo (glagoljicu) i na jezik Slavena iz okolice Soluna preveo crkvene knjige.

Glagoljica – sveslavensko pismo

- Godine 863. Konstantin i Metoda odlaze u Moravsku i prijevodom crkvenih knjiga postavljaju temelje slavenske pismenosti
- Godine 867. optuženi su za krivovjerje, odlaze u Rim, gdje dobivaju odobrenje pape Hadrijana II. za rad i djelovanje. Konstantin se zaređuje i uzima ime Ćiril, a Metod postaje panonski biskup.
- Biskup Metod se vraća u Moravsku, gdje njega i njegove učenike progone njemački svećenici, raniji misionari u Moravskoj i optužuju ih za krivovjerje.
- Godine 880.- 882. Metod odlazi u Rim i Konstantinopol, po odobrenje od pape za svoj rad.
- Godine 885. Metod umire i moravski knez Svatopluk I. (870. - 894.) progona njegove učenike u: Bugarsku, Makedoniju, Rašku i Hrvatsku.

Glagoljica – sveslavensko pismo

- Godine 885. papa Stjepan V.(VI) da bi spriječio jačanje bizantskog utjecaja zabranio je slavensko bogoslužje u Moravskoj i Metodovi učenici odlaze.
- Jedan od učenika Kliment Ohridski (885.-891.), sklonio se pod zaštitu bugarskog cara Borisa I. i u okolini Ohrida reformirao glagoljicu, sastavio je jednostavnije pismo, koje je nazvao po svom učitelju Konstantinu/Ćirilu –ćirilica.

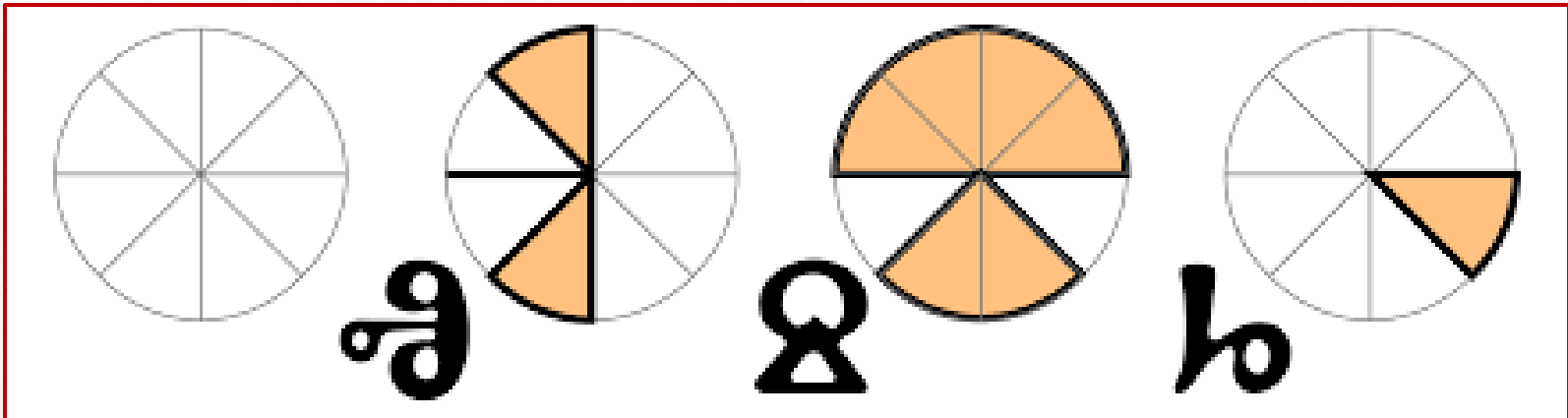

Glagoljica – hrvatsko pismo

- Prvi povijesni izvor koji govori o prisutnosti glagoljske baštine u Hrvata su pisma pape Ivana X. splitskom nadbiskupu Ivanu iz 925. godine.
- U pismu piše: kako je među Hrvatima proširen *Metodov nauk*, a u zaključcima koncila u Splitu (925.) zabranjuje se zaređivanje svećenika glagoljaša...
- Kroz cijelo vrijeme, i u nepovoljnim okolnostima, od XVI. do XIX. st., hrvatsko je glagoljaštvo bilo značajna sastavnica hrvatske kulture, koja ju je karakterizirala i prema istočnim i prema zapadnim susjedima, te čuvala i integrirala hrvatski narod i njegovu kulturu.

ROZETA – ključ glagoljice

- Danas je među hrvatskim paleografima dosta raširena teorija prema kojoj je ključ glagoljice ROZETA, krug s osam isječaka. Rozeta kao geometrijski lik ima kršćansku simboliku: „ Isus Krist Spasitelj, Alfa i Omega, Početak i Svršetak, Bog savršen i vječan“. Oni koji zastupaju ovu teoriju uglavnom prihvaćaju ideju o Konstantinu kao njenom izumitelju.

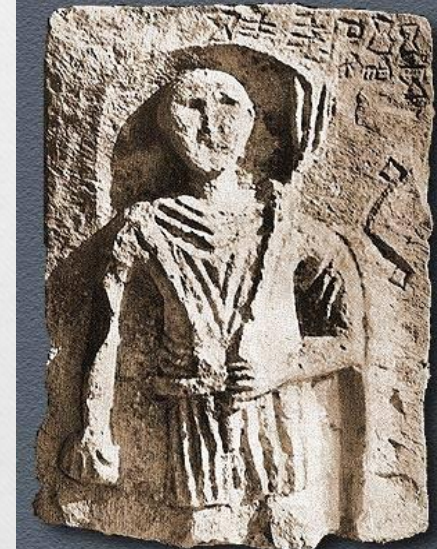
GLAGOLJIČNA BAŠTINA

- **GLAGOLJICA U KAMENU:**
- **Krčki natpis** - jedan od najstarijih hrvatskih glagoljskih epigrafskih spomenika, 11. st., pisan hrvatskim jezikom, oblom glagoljicom.
- **Plominski natpis**, 11. st. na crkvi sv. Jurja, Plomin
- **Valunska ploča** – Valun, otok Cres, 11. st.

Krčki natpis

Plominski natpis

Bašćanska ploča- *dragi kamen hrvatskog jezika*

- **Tekst Bašćanske ploče sadrži:** 1. invokaciju
- 2. zapis opata Držihe pisan u prvome licu, koji bilježi da je hrvatski kralj Zvonimir "v dni svoje" darovao svetoj Luciji zemlju ("ledinu"), te nabraja svjedoke darovanja
- 3. formulu minacije protiv onih koji bi zanijekali darovanje
- 4. obvezu da redovnici Sv. Lucije mole za darovatelja (i svjedoke)
- 5. zapis opata Dobrovita, također pisan u prvome licu, koji bilježi da je taj opat s devetero svoje samostanske braće (redovnika) sagradio tu crkvu, pa tu gradnju personalno datira vremenom kneza Kosmata, koji je vladao cijelom Krajinom
- 6. zapis u kojem se navodi da su u to vrijeme "Mikula v Otočcu" i "Sveta Lucija" bili ujedinjeni.

Bašćanska ploča, Jurandvor, Krk, 1100. g

Glagoljica je simbol pismenosti Hrvata

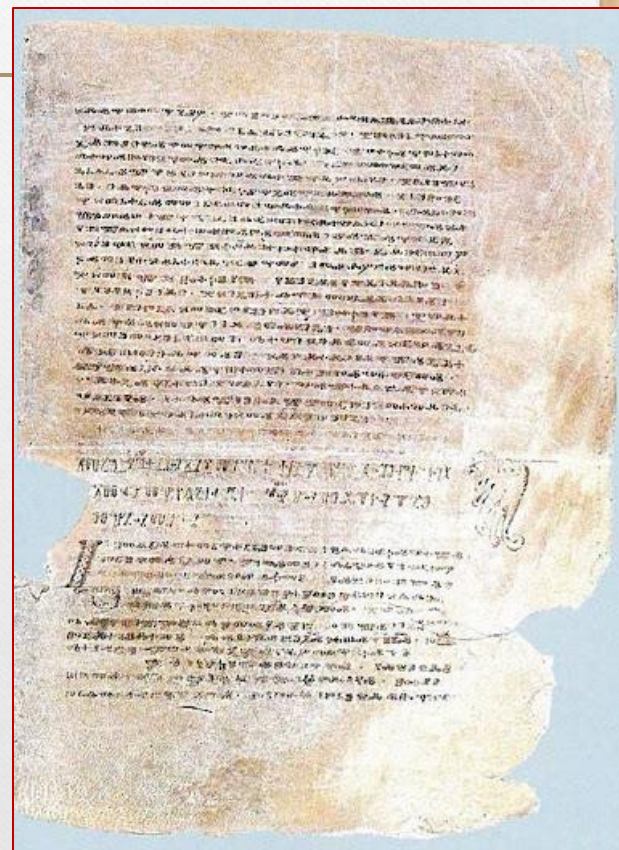
- Jedan od najvažnijih hrvatskih klesanih spomenika jest *Bašćanska ploča* na kojoj se prvi put u povijesti hrvatskim jezikom i hrvatskim pismom – **glagoljicom** spominje ime hrvatskog vladara i njegova ingerencija.
- Glagoljica je fonološki uređeno pismo sastavljeno od tri osnovna elementa (križ, trokut, krug) koji se ponavljaju u svim slovima. U njima se, osim kršćanske simbolike, naslućuju tragovi utjecaja orijentalnih pisama.
- Zbog unutarnje sustavnosti glagoljica se smatra djelom darovita pojedinca, kakav je bio upravo Konstantin-Ćiril, filolog koji je poznao brojne jezike i pisma.

Glagoljica u rukopisu

• Kijevski listići, 10. st

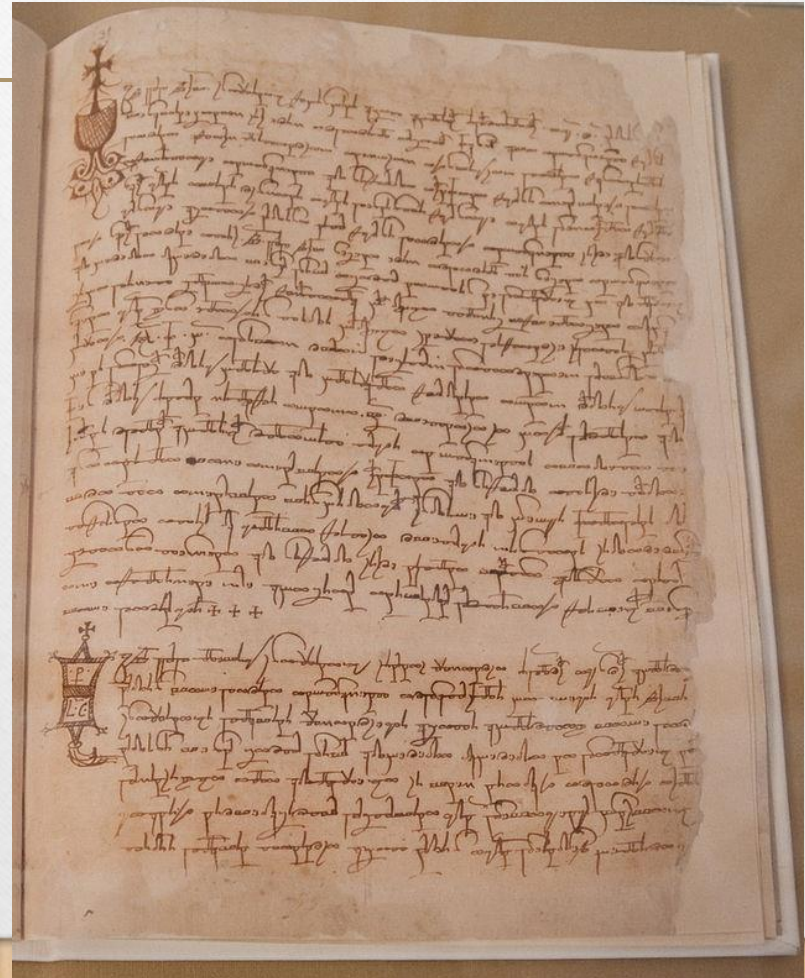
Kločev glagoljaš 11. st.

Pravni spomenici

- Vinodolski zakonik 1288. g. i Istarski razvod 13./14. st.

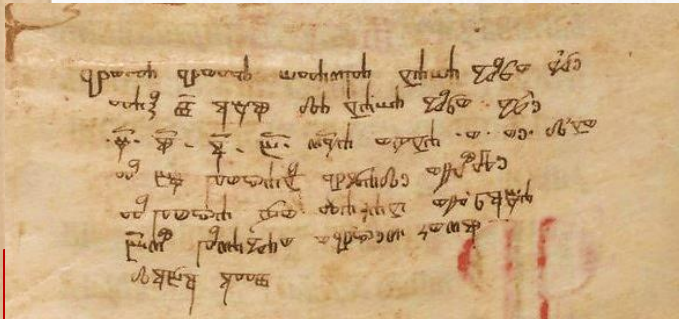

Misali

Novakov misal 1368.

Hrvojev misal 1404.

Misal kneza Novaka smatra se najljepšom glagoljičnom knjigom

Inicijali, minijature, iluminacija

- Bogato ukrašene knjige liturgijske namjene, prvenstveno misali i brevijari te čitav niz drugih glagoljskih knjiga, ukrašenih inicijalima, minijaturama i iluminacijama.

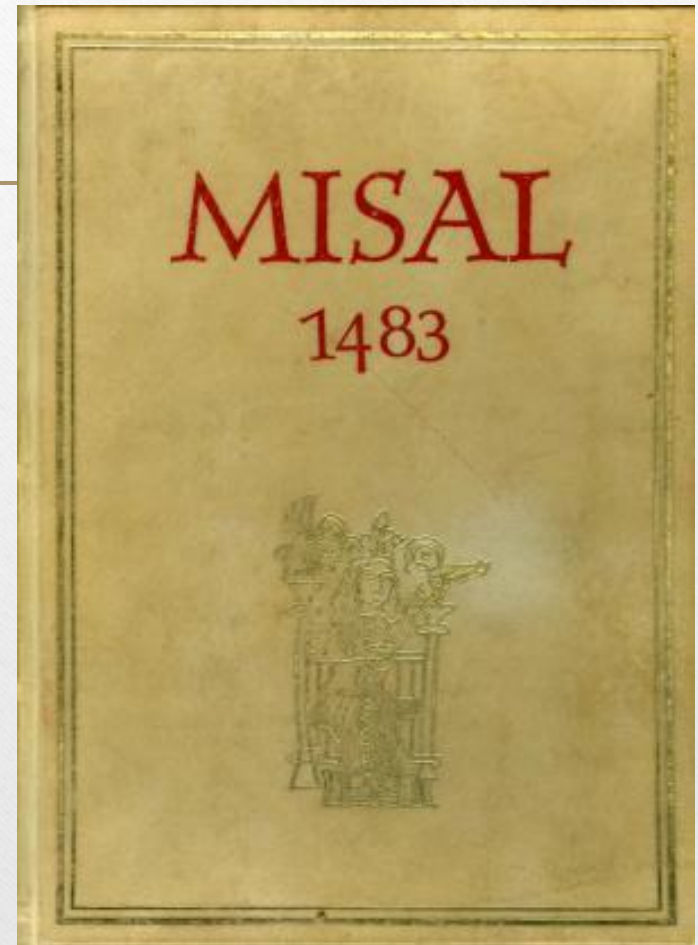

Od 9 inkunabula (prvih 6 je na glagoljici)

- 1. Misal po zakonu rimskog dvora, ?, 1483.g.
- 2. Brevijar po zakonu rimskog dvora, Kosinj, 1491.g.
- 3. Ispovid ku e vsaki krstjanini držan imiti i naučiti, Venecija, 1492.g.
- 4. Brevijar (Blaž Baromić), Venecija, 1493.g.
- 5. Senjski misal, Senj, 1494.g.
- 6. Spovid općena, Senj, 1496.g.
- **Inkunabule na latinici:**
- 7. Molitvenik,?, 1490.g.?
- 8. Oficij,?, 1490.g.?
- 9. Lekcionar Bernardina Splicićanina, Venecija, 1495.g.

Misal po zakonu rimskog dvora, 1483.g.

- *Misal po zakonu rimskog dvora* ime je hrvatskoga glagoljskoga prvotiska koji je tiskan 22. veljače 1483. god. Misal je otisnut samo 28 godina nakon dovršetka tiskanja Gutenbergove Biblije.

Žakan Jurij iz Roča

Novakov je misal tijekom godina mijenjao vlasnike, a neki su od njih o tome ostavili pisane tragove u obliku bilješki, kao **Juri iz Roča**. Juri je bio žakan (đakon). Na posljednjoj stranici *Novakova misala* zabilježio je Juri zapis koji danas smatramo biserom hrvatske glagoljske pismenosti:

Vita, vita. Štampa naša gori gre.

tako ja oću da naša gori gre.

1482. meseca ijuna 26. dni

to be pisano v grade Izule

To pisa Juri žakan iz Roča

Bog mu pomogal i vsem

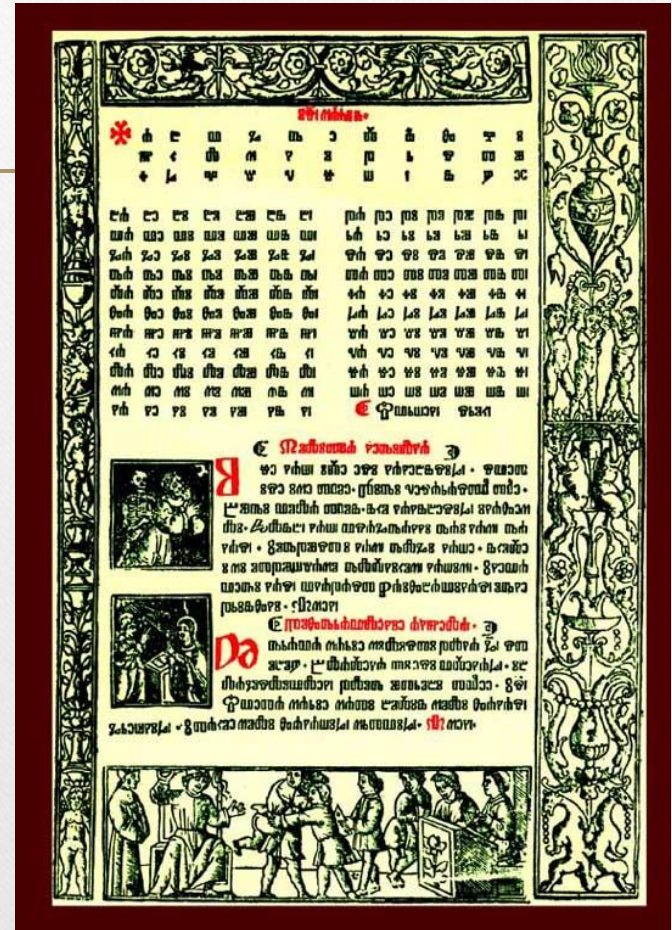
ki mu dobro ote.

Prva glagoljska početnica, 1527.g.

- Na dnu prve stranice početnice nalazi se prikaz školske prakse iz 16.st.: pred učiteljem koji sjedi za pultom (desno), i upraviteljem, koji stoji i promatra (lijevo), pred đacima koji su, (...), korepetitor “po goloj” udara bičem nekog nesretnika.

Aleja glagoljaša - spomenik glagoljici

- Aleja glagoljaša u Istri između Roča i Huma, čini je 11 kamenih spomenika u čast glagoljici.
- Stol Ćirila i Metoda u Roču, jedan je od ovih 11 spomenika.

Aleja glagoljaša

Iskoni bje slovo

- 1. Stup Čakavskog sabora
- 2. Stol Ćirila i Metoda
- 3. Sijelo Klimenta Ohridskoga
- 4. Glagoljski lapidarij
- 5. Klanac hrvatskog Lucidara
- 6. Vidikovac Grgura Ninskog
- 7. Uspon Istarskog razvoda
- 8. Zid hrvatskih protestanata i heretika
- 9. Odmorište žakna Jurja
- 10. Vrata Huma – kalendarij od 12 medaljona
- 11. Odiljenje – a to je rastanak

Zanimljivosti o glagoljici

- Godine 1248. papa Inocent IV. dao je Hrvatima dopuštenje za upotrebu glagoljice u liturgijske svrhe. Tako su Hrvati imali iznimnu mogućnost slušati riječ Božju na posve razumljivom jeziku za razliku od drugih naroda Europe.
- Najveća glagoljska knjiga je Grdovićev zbornik s početka 18. stoljeća. Knjiga ima više od 1500 stranica i teška je 20 kg.
- Glagol bubati dolazi iz glagoljaške nastavne prakse da se glagoljična slova uče pomoću tablice za sricanje (svaki suglasnik popraćen je samoglasnicima). Učitelj bi takvu tablu za sricanje nacrtao i uvećao te su đaci “bubali”: ba, be, bi, bo, bu...

Portret kralja Zvonimira s glagoljičkom knjigom - Zanimljivosti

- Ovdje možeš preuzeti glagoljičke fontove i na računalu pisati uglatom ili oblom glagoljicom!

<http://fly.cc.fer.hr/~zox/glagoljica.html>

- Zgodno! Utipkaj tekst na latinici, klikni i pretvori ga u glagoljicu! (Samo što se ne radi o prijevodu nego o transkripciji!)

<http://www.senj.hr/Glagoljica.htm>

- Korisne poveznice:
- Mala enciklopedija hrvatske glagoljice (prof. Darko Žubrinić)

<http://www.svkri.hr/izlozbe/hrvatskaglagoljica.html>

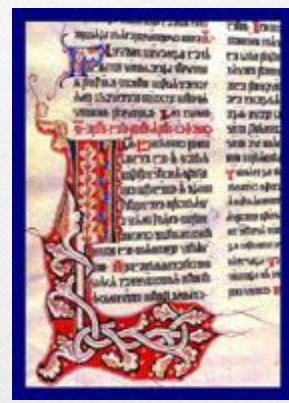
Zanimljivosti o glagoljici

- **Hrvatski je sabor proglasio 22. veljače Danom hrvatske glagoljice i glagoljaštva**, u spomen na prvu hrvatsku tiskanu knjigu.
- Hrvatska glagoljica povijesno je hrvatsko pismo, jedan od nezaobilaznih simbola nacionalnoga identiteta i višestoljetne uljudbe, na temelju kojega samo i danas jedinstveni u Europi i svijetu. Proglašenje Dana glagoljice inicirao je Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a datum je simboličan spomen na dan kada je 1483. godine tiskana prva hrvatska knjiga – *Misal po zakonu rimskoga dvora*.
- Na ponos nam služi i činjenica da imamo 6 inkunabula na glagoljici te 3 latinične inkunabule – prve tiskane knjige do 1500. godine. Glagoljični tekstovi privlačili su ljubitelje knjige pa danas u inozemstvu postoji više od 60 knjižnica i muzeja koji posjeduju hrvatske glagoljične knjige.

11 stoljeća hrvatske glagoljske knjige

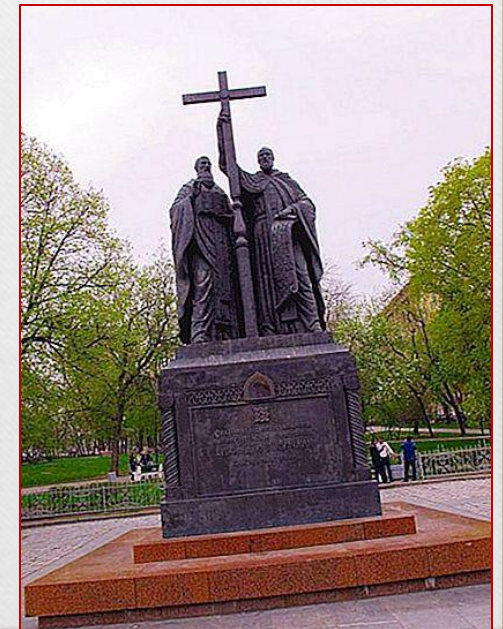
- Glagoljski brevijar, Borgiano Illirico 6, 14. st.,
- Misal kneza Novaka, 1368.
- Reimsko evanđelje, 1395.,
- Brevijar Vida Omišljanina, 1396.,
- Misal Hrvoja Vukčića Hrvatinića, 1404.,
- Humski brevijar, 1442.,
- Vrbnički I. misal, 1456.,
- Dabarski brevijar, 1486.,
- Novljanski II. brevijar, 1495.,
- Prva hrvatska početnica, 1527.,

Sveta Braća Ćirilo i Metoda - spomenici

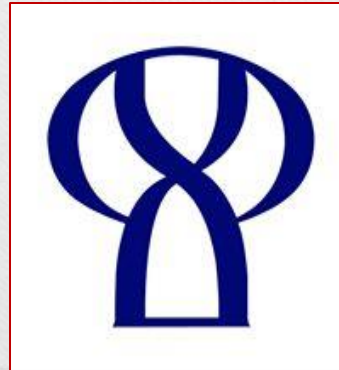
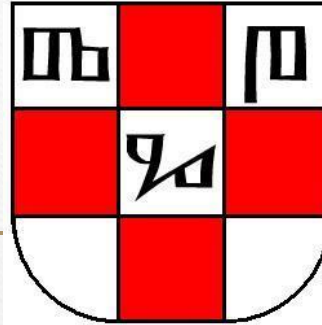
Podignuti su mnogi spomenici Svetoj Braći, u Češkoj, Makedoniji, Slovačkoj, u Moskvi, Sofiji i dr.

Ustanove, društva, časopisi...

- Staroslavenski institut
- Društvo prijatelja glagoljice
- Časopis *Baščina*
- Državna smotra Mala akademija glagoljice “Jurij Žakan iz Roča”
- Ljetna škola glagoljice na Krku

Literatura i izvori:

- Bratulić, Josip. 1994. Aleja glagoljaša. Znamen i dr. Zagreb.
- Bratulić, Josip. 1995. Leksikon hrvatske glagoljice, Minerva, Zagreb.
- Bratulić, Josip. 2019. Aleja glagoljaša: Stoljeća hrvatske glagoljice. Znamen. Zagreb.
- Čunčić, Marica. 2003. Izvori hrvatske pisane riječi, Školska knjiga. Zagreb.
- Lokmer, Juraj. 2001. Izložba *GLAGOLJICA*. Sveučilišna knjižnica Rijeka. Rijeka.
- Nazor, Anica. 2008. Knjiga o hrvatskoj glagoljici. Ja slovo znajući govorim. Erasmus. Zagreb.
- Žubrinić, Darko. 1996. Hrvatska glagoljica: biti pismen – biti svoj. Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima; Element. Zagreb.
- <http://www.croatianhistory.net/glagoljica/glkro.html#9> (25. 10. 2021.)
- <http://www.croatianhistory.net/glagoljica/razgl.html> (25. 10. 2021.)
- <http://www.croatianhistory.net/glagoljica/dpg.html> (25. 10. 2021.)
- <https://hrvatskiporebiblog.wordpress.com/izvannastavne-aktivnosti/glagoljaska-druzina/zanimljivosti-o-glagoljici/> (25. 10. 2021.)